

Hirstis historie

Innlegg i Rana Blad 16.10.2007 skrevet av forfatteren Hilde Gunn Slottemo

Den 13.10.07 hadde Øyvind Hirsti et innlegg i Rana Blad om min bok *Malm, makt og mennesker. Ranas historie 1890-2005*. Det gleder meg at han ut fra ei helhetsvurdering synes boka er god. Imidlertid har han noen kommentarer som jeg gjerne vil svare på.

For det første: Jeg har – selvfølgelig – hatt full faglig frihet når jeg har skrevet Ranas historie. Ingen i Rana historielag har forsøkt å presse eller påvirke meg i noen som helst retning under arbeidet med boka. Jeg har vært fullt klar over de enkelte medlemmene i bokkomiteens partipolitiske sympatier, og har hatt dette i tankene når de har gitt meg kommentarer, råd og synspunkter. Det hører til ordinær kildekritikk for en historiker. Deres kommentarer til mitt arbeid med manuset har i liten grad handlet om mine tolkninger og historiefaglige tilnærming. Stort sett har deres bidrag til boka dreid seg om å korrigere direkte feil og å gi tips om litteratur og mulige kilder i lokalsamfunnet. I den grad de har vært uenige med meg i mine grep og tolkninger, har jeg alltid gjort det jeg selv har funnet faglig riktig og forsvarlig. Kritikk for feil og mangler ved boka må derfor rettes til meg og ikke til min oppdragsgiver.

For det andre: Vi vet i dag at det har vært en omfattende ulovlig politisk overvåkning i Rana, først av NKP'ere på 1950-tallet og senere av AKP'ere i 1970-årene. Jeg har funnet det riktig å løfte fram dette temaet i boka om Ranas historie. Det forundrer meg hvis Hirsti mener jeg ikke gir noe nytt i dette. Jeg har under arbeidet med manuset blant annet fått bruke to overvåkningsmapper, og har ved hjelp av dem vist hva trusselbildet i Rana på 1950-tallet konkret dreide seg om, nemlig mistanker om en hemmelig radiosender og et illegalt våpenlager.

For det tredje: Hirsti kritiserer meg for at jeg påstår at Nils Hillestad var overvåkningspolitiets agent i Rana-samfunnet. Her leser han meg feil. I boka viser jeg til den litteraturen som finnes om dette temaet og til de tolkningene som gjøres der. Thor Helge Eidsaunes artikkel fra 1999 er en av dem, Lundkomiteens overvåkningsrapport en annen, Tor Jacobsens bok *Smeltedigelen* (1988) en tredje. I tillegg viser jeg til flere andre kilder, deriblant Hillestads egne uttalelser om spørsmålet, der han bestemt og kategorisk benektet at han var agent for overvåkningspolitiet. Han nektet imidlertid aldri for at han forsøkte å bekjempe kommunister i fagorganisasjon og parti, men dette må – som Hirsti ganske riktig påpeker – ikke forveksles med overvåkning og POT-samarbeid.

Jeg har altså – så åpent, ærlig og rederlig jeg har kunnet – forsøkt å peke på ulike syn og påstander i diskusjonen om hvem Rana-samfunnets POT-agenter var. Jeg har løftet fram de forskjellige tolkningene, men har forsøkt å ikke gi noen av dem forrang. Tvert i mot skriver jeg at "*Sikre opplysninger finnes ikke om dette (at Hillestad var POT-agent), og en endelig avkreftelse eller bekreftelse av rykter og indisier er vanskelig å skaffe.*" (s. 337) Jeg har dermed konkludert debatten med at jeg ikke har greid å finne et svar. Det betyr at jeg er uenig med dem som mener å kunne fastslå navn på hvem disse agentene var.

Jeg forstår godt at folk som har vært utsatt for overvåkning har et sterkt ønske om å få oppklart hvilke personer som sto bak. Selv mener jeg det er like interessant å prøve å forstå *hva* den politiske overvåkingen handlet om. Her peker jeg på flere mulige tolkninger. For det første er det klart at overvåkingen på 1950-tallet handlet om en partipolitisk kamp om plasser og posisjoner, der Arbeiderpartiet og NKP var politiske konkurrenter på den samme arenaen. I tillegg viser jeg til

historikerne Trond Bergh og Knut Einar Eriksen som mener at dette ikke er hele forklaringa på overvåkningen i Norge, men som også vektlegger den *nasjonale* trusselen NKP ble antatt å utgjøre. Jeg mener begge disse forklaringene har betydning for å forstå overvåkningen i Rana.

I tillegg til kritikken mot min behandling av overvåkningen mener Hirsti at jeg burde viet et eget kapittel til lokalsamfunnets mediehistorie. Det har ikke vært aktuelt for meg. Jeg har valgt å presentere stoffet kronologisk, og har følgelig behandlet Ranas medier der jeg mener det hører hjemme tidsmessig. Underveis i de enkelte kapitlene skriver jeg både om Ranværingen, Dunderlandsdølen og senere Rana Blad, om venstreavisa Ranen Folkeblad og illegale "Alt for Norge", om Helgeland og NKP-avisa "Rana-arbeideren". Jeg behandler avisenes vekslende forhold til de politiske partier og tar opp deres situasjon under krigen. Selv om Hirsti er skuffet over at sitt eget "hjerdebarn" ikke vies den plass han skulle ønske, mener jeg at jeg har belyst noen hovedtrekk når det gjelder lokalsamfunnets mediehistorie.

Til slutt i sitt innlegg kritiserer Hirsti at jeg i løpet av arbeidet med boka ikke kontaktet Tor Jacobsen for å få informasjon og opplysninger av ham om Ranas etterkrigshistorie. Jacobsen er åpenbart en av de personene som har mye kunnskap om Ranas nære fortid, og jeg har under mitt arbeid hatt glede og nytte av hans bøker. Han sto også på min liste over personer jeg ønsket å prate med. Denne lista var imidlertid lang. På slutten av prosjektet var det fortsatt store mengder skriftlige kilder jeg brant etter å lese og bruke i mitt arbeid, og det var en rekke personer både nasjonalt og lokalt jeg ønsket å intervju. Tre årsverk virker kanskje lenge, men i løpet av denne tida er det en svært omfattende mengde kilder og litteratur som skal leses, tolkes og videreformidles. Å sette et endelig sluttstrek for et forskningsprosjekt er alltid vanskelig og smertefullt, for det krever strenge valg og prioriteringer.

Jeg avslutter min Rana-bok med å ønske debatt og diskusjon velkommen. Hirsti har gitt et bidrag i så måte. Det vil glede meg hvis historiefaget i tillegg til å gi innsikt, kunnskap og refleksjon også kan gi et grunnlag for samfunnsmessige diskusjoner. Ikke ved å gi svar, men ved å stille spørsmål og løfte fram viktige temaer. I en slik diskusjon skal jeg selvfølgelig kunne stilles til ansvar for den historiefortellinga jeg har skapt, men la meg slippe å bli skyts i personkonflikter som er Rana-historia uvedkommende. La oss føre den videre debatten konstruktivt.

Hilde Gunn Slottemo

Dr. art, førsteamanuensis i historie

Forfatter av boka *Malm,*

makt og mennesker.

Ranas historie 1890-2005